

СОВРЕМЕНОСТ

списание за литература, култура и уметност

Број 1 / 2026

- 4 прилози проза
- 5 прилози поезија
- 1 сценарио
- 2 приопштувања
- 4 интерпретации
- 3 рецензии

Анализа

- Етичките димензии и влијанија на филмската индустрија и уметност - Стефан Марковски

Интерпретации

- Кој ги скрши крилцата на галаби бели - Васил Тоциновски

Современост – списание за...

„Секој живот е составен од многу денови, еден по друг.
Одиде низ себеси, среќаваме разбојници, духови, цинови,
старци, млади луѓе, сопруги, вдовици, браќа по својата
љубов, но секогаш среќавајќи се себеси.“

ЏЕЈМС ЏОЈС

„Улис“

mksovmremnost@gmail.com

mksovmremnost.com
ISSN: 0038-5972

СОДРЖИНА

ПРОЗА

Катерина МОМЕВА, ЦИКЛУС МЕТАРАСКАЗИ	5
Иво МИТЕВ-ЖИЛЕ, ЧУДО	19
Трајче СТАМЕСКИ, НЕМАМ СТРАВ	22
Кирил ПАКОВСКИ, ВО ДОБРИ РАЦЕ	27

ПОЕЗИЈА

Христо ПЕТРЕСКИ, ПЕТ ПЕСНИ	38
Мишо КИТАНОСКИ, БРАЌА ПО БОЛКА	41
Александра ЈУРУКОВСКА, ДОЛГО ЗБОГУВАЊЕ СО ЕЗЕРОТО	44
Васил ДРВОШАНОВ, ИСКРИ 4	48
Новица ВАСИЛЕВСКИ, ПРЕДОДРЕДЕНО	52

СЦЕНАРИО

Вангел СРНАКОВ, БЕГСТВО	57
-------------------------------	----

ПРИОПШТУВАЊА

Ѓорѓе БРУЗИЌ, ПЛАМЕН ОД ДЕСНАТА ДЛАНКА	65
Дилјан БЕНЕВ, АФОРИЗМИ	70

ИНТЕРПРЕТАЦИИ

Стефан МАРКОВСКИ, ЕТИЧКИТЕ ДИМЕНЗИИ И ВЛИЈАНИЈА НА ФИЛМСКАТА ИНДУСТРИЈА И УМЕТНОСТ	75
Васил ТОЦИНОВСКИ, КОЈ ГИ СКРШИ КРИЛЦАТА НА ГАЛАБИ БЕЛИ	103
Славчо КОВИЛОСКИ, КОРИГИРАЊЕ И УТОЧНУВАЊЕ: КОН ПЕСНИТЕ НА ИЛИНКА ВЕЗЕНКОВСКА (ВЕЗЕНКОВИЌ) ВО ЗБОРНИКОТ НА МИЛОШ С. МИЛОЕВИЌ	113

Верница МУКОСКА, ОД ОБРЕД ДО КНИЖЕВЕН ГЛАС: СИНКРЕТИЗМОТ НА МАКЕДОНСКАТА ТРАДИЦИЈА КАКО ЖИВО ПАМЕТЕЊЕ НА КОЛЕКТИВНИОТ ИДЕНТИТЕТ	124
---	-----

ВРЕДНУВАЊА

Лидија КАПУШЕВСКА - ДРАКУЛЕВСКА, ЛЌУБОВТА КАКО ДИЈАЛОГ МЕЃУ ЦИВИЛИЗАЦИЈИТЕ	133
Јованка ДЕНКОВА, ЕМОЦИОНАЛНАТА ПРАЗНИНА И ПОТРАГАТА ПО БЛИСКОСТ ВО РОМАНОТ „ДОБАР ДЕН, ТАТО“ ОД СТЕПАН ТОМАШ	141
Силвана ДИМИТРИЕВСКА, СИТЕ ЛИЦА НА ЖЕНАТА	155

**ЕМОЦИОНАЛНАТА ПРАЗНИНА И
ПОТРАГАТА ПО БЛИСКОСТ ВО РОМАНОТ
„ДОБАР ДЕН, ТАТО“ ОД СТЈЕПАН ТОМАШ
(Интерпретативно-аналитички пристап кон
идентитетот, адолесценцијата и семејните
релации)**

Прва книга за деца на Стјепан Томаш е романот „Молецот и ноќниот чувар“ (1982), но романот „Добар ден, тато“ (1987) е првиот објавен на македонски јазик од издавачката куќа Македоника литера во 2023 година. Заедно со романот „Мојот татко спие со ангелите (Мал воен дневник)“, овие два романи се задолжителна лектира во основното образование во Хрватска.

За романот „Добар ден, тато“, авторот ја добил и наградата „Григор Витез“, едно од најпрестижните признанија во хрватската литература за деца и млади. Пишувањето на Стјепан Томаш се карактеризира со хуманост, топлина и длабоко разбирање за човековата природа, особено кога станува збор за детскиот и адолесцентскиот психолошки свет.

Предмет на овој труд е анализата на романот „Добар ден, тато“ од Стјепан Томаш, со посебен фокус на феноменот на емоционалната празнина и потрагата по блискост како централни тематски и психолошки категории. Делото се разгледува како наративен простор во кој се артикулираат комплексни релации помеѓу индивидуалниот субјективитет и општествените структури, особено

во контекст на адолесцентниот развој и семејната динамика.

Целта на истражувањето е да се утврди на кој начин емоционалната отуѓеност и потребата за блискост се манифестираат преку ликовите, како и да се анализира нивната функција во градењето на значенската структура на романот. Притоа, се настојува да се покаже дека овие категории не се само индивидуални психолошки состојби, туку и рефлексивна на пошироки општествени и културни процеси.

Од методолошки аспект, трудот се темели врз интерпретативно-аналитички пристап, комбиниран со психолошка и социолошка анализа. Во рамките на психолошката перспектива се користат сознанијата на Ерик Ериксон за развојот на идентитетот и кризата на адолесценцијата, додека социолошкиот аспект овозможува согледување на семејството како клучна институција во обликувањето на индивидуалните релации. Анализата се реализира преку ексцерпција и интерпретација на карактеристични текстуални сегменти, како и преку испитување на наративните постапки и симболичките структури во текстот.

Романот „Добар ден, тато“ од Стјепан Томаш претставува длабоко емотивна приказна за идентитетот, љубовта и семејните вредности. Во центарот на наративот е приказната за младиот тринаесетгодишен адолесцент Драгутин – момче што дознава дека е посвоено, што го турка во вртлог од прашања за личниот идентитет, болка, сомнежи и лична трансформација.

Адолесценцијата е клучна фаза во која младите се во потрага по идентитет, независност и одговорност, тие сакаат нови искуства и почнуваат да откриваат што е добро, а што лошо (Бери, 2021)¹. За време на адолесценцијата, се случуваат широк спектар на емоционални и когнитивни промени, кои овозможуваат адолесцентите да размислуваат за емоциите, нивното изразување и да развијат стратегии за управување со нив (Hunter, Katz, Shortt, Davis, Leve, Allen & Sheeber, 2011: 428-441)². Оваа психолошка фаза е силно поврзана со развојот на чувството за „јас“ и индивидуалниот идентитет, вклучително и сигурност во идните цели и планови, лични вредности и судови. Како што потенцира и Розенберг, во периодот на адолесценцијата, младиот човек се обидува да го воспостави својот индивидуален идентитет, да се пронајде себеси (Rosenberg, 2012)³. Преодните фази на развој се периоди на нерамнотежа и турбуленции и, според тоа, полни со можности за искуства кои се поволни

¹ Бери, Петар. (2021). *Адолесцентите соочени со предизвици и проблеми во природната и социјалната средина*. Warbleton council, <https://mk.warbletoncouncil.org/adolescentes-retos-problemas-entorno-natural-social-1846>

² Hunter, E. C., Katz, L. F., Shortt, J. W., Davis, B., Leve, C., Allen, N. B., & Sheeber, L. B. (2011). How do I feel about feelings? Emotion socialization in families of depressed and healthy adolescents. *Journal of youth and adolescence*, 40, 428-441. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2992097/>

³ Rosenberg, P. (2012). *The Coming-of-Age of Young Adult Literature: Adolescence, Culture, and Narrative*, Temple University Diamond Scholars Program 2012, <https://www.academia.edu/5833024>

за развојот на личноста, но и опасни. Кризата на идентитетот на адолесцентите е таков неурамнотежен конфликт за време на кој адолесцентите ги преиспитуваат досега прифатените вредности на нивните родители и другите авторитети на возрастните пред да дојдат до збир на принципи способни да ги усогласат различните гледишта што ги карактеризираат нивните генерации и нивните родители (Baumrind, 1985)⁴.

Според Ериксон, адолесценцијата е период на „идентитет наспроти конфузија на улоги“.⁵

Во овој контекст, Драгутин од романот „Добар ден, тато“ од Стјепан Томаш, не поминува низ „обична“ адолесцентна криза, туку низ интензивирана форма на идентитетска дезинтеграција: „Мене ме измачува тоа што не знам кој сум и од каде сум...Дали сум навистина подметнат во туѓо гнездо како кукавичино јајце? Од чиј клун сум испаднал? ...Морам да го дознам тоа и ЌЕ ГО ДОЗНАМ“ (Томаш, 2023: 117)⁶. Неговото искуство се манифестира преку: губење на сигурноста („не знам кој сум“), преиспитување на потеклото („од каде сум“), и потреба за вистина („морам да го дознам тоа“). Овие елементи

⁴ Baumrind, D. (1985). *Familial Antecedents of Adolescent Drug Use: A Developmental Perspective*, (Bo: Etiology of Drug Abuse: Implications for Prevention, Editors: Coryl LaRue Jones, Robert J. Battjes), 13-44, Department of Health and Human Services, National Institute on Drug Abuse, Maryland.

⁵ Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York, NY: W. W. Norton & Company.

⁶ Цитатите се од романот „Добар ден тато“ од Степан Томаш, Македоника литература, Скопје, 2023.

укажуваат дека идентитетот не е статичен, туку динамичен процес кој се гради преку информации, искуства и односи со другите.

Психолошката длабочина на ликот на Драгутин е голема доблест на романот. Тој е прикажан како сензитивен, љубопитен млад човек кој се бори со сплетот на емоции откако ќе дознае за своето посвојување. Отривањето на посвојувањето е момент на шок и емоционална дезориентација за Драгутин. Во романот, неговите чувства се прикажани преку силна телесна и психолошка реакција: „И сега го слушам тој глас, чувствувајќи го како удар со тупаница во стомакот, од којшто ми се одзеде здивот. Да можев барем нешто да слушнам или да насетам, да можев барем нешто да речам во таа мачна тишина којашто следуваеше потоа...“ (Томаш, 2023: 5). Овој цитат ја илустрира интензивната емоционална реакција при соочувањето со вистината. Метафората „удар со тупаница во стомакот“ ја нагласува физичката димензија на шокот, што е карактеристично за силните психолошки реакции кај адолесцентите⁷. „Мачната тишина“ која следува ја претставува конфузијата и стравот од губење на континуитетот на идентитетот. Оваа сцена е клучен момент во романот, бидејќи ја иницира фазата на самоотривање и психолошка трансформација на Драгутин.

По дознавањето на вистината, следува соочувањето со неговата мајка- посвоител. Сцената

⁷ Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York, NY: W. W. Norton & Company.

во која Драгутин дознава дека е посвоено дете е емотивно експлозивна и ја нагласува неговата внатрешна борба со реалноста: „На училиште ми рекоа дека ти не си ми мајка - ѝ реков на Елвира, наместо поздрав... Ми рекоа дека си ме посвоила и дека имам мајка која живее во Германија, безмилосно ѝ ја истурив во устата чашата горчина од која малку отпив и јас“ (Томаш, 2023: 5). Цитатот ја прикажува комплексната мешавина на шок, гнев и тага. Фразата „безмилосно ѝ ја истурив во устата чашата горчина“ ја илустрира метафоричната тежина на откриената вистина и чувството на предавство, кое се појавува кај адолесцентите кога довербата е нарушена.⁸ Реакцијата на Драгутин го симболизира моментот на губење на сигурноста и нарушување на континуитетот на идентитетот, што е клучна точка за неговото понатамошно самооткривање и зрелост.

Интензивната емоционална реакција на Елвира и нејзината љубов кон Драгутин е клучна за разбирањето на семејната врска надвор од биолошките граници: „Таа пребледе и се расплака, ме прегрна, небаре некој во истиот миг ќе ме отргне од неа ...“ (Томаш, 2023: 5). која го ублажува шокот од откривањето на вистината. Иако Драгутин дознава дека Елвира не е неговата биолошка мајка, нејзината љубов и грижа остануваат стабилна точка на сигурност. Според Ериксон, токму овие емоционални врски овозможуваат на адолесцентот да ја интегрира кризата на идентитетот и да се движи кон зрелост. Сепак, доаѓа до трансформација на

⁸ Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York, NY: W. W. Norton & Company.

односот помеѓу Драгутин и Елвира откако тој дознава за посвојувањето: „Но, и покрај тоа што подоцна изгледаше како мојата помајка и јас да останавме исти, и двајцата чувствувавме дека сме се измениле. ..Одбегнував да го изговораам зборот „мама“, затоа што одеднаш поинаку ми звучеше...“ (Томаш, 2023: 6). Овој цитат ја илустрира емоционалната трансформација и приспособување на двата лика. Драгутин не ја губи врската со Елвира, но зборот „мама“ добива ново значење – тој препознава промена и во сопствениот идентитет и во односот кон неа. Според Ериксон, ваквите промени се типични за адолесценцијата, кога личноста се соочува со конфликти на идентитет и мора да ја интегрира новата реалност во својата самоперцепција.

По првата средба со својот новопронајден дедо, Драгутин доживува силна психофизичка реакција, што укажува на длабока внатрешна вознемиреност: „Ме обзеде ненадејна слабост. Почувствував мачнина во желудникот и ми се стори дека ќе повратам. Седнав на клупа во блискиот парк, под разгранетата украсна грмушка. Беше пријатна сенка, а челото ми беше наросено со капки пот“ (Томаш, 2023: 10). Овој цитат јасно покажува дека Драгутин не ја доживува средбата како радосен момент, туку како емоционален шок проследен со физички симптоми. Чувствата на мачнина, слабост и потење се типични реакции на силен стрес и анксиозност. Тоа укажува дека средбата со дедото не му носи олеснување, туку напротив – ја продлабочува неговата идентитетска криза. Од

психолошки аспект, оваа реакција може да се толкува како судир меѓу очекувањата и реалноста. Драгутин можеби очекувал дека средбата со биолошкото семејство ќе му помогне да го пронајде својот идентитет, но наместо тоа, се соочува со нова непозната и емоционално тешка ситуација. Дополнително, сцената во паркот има и симболично значење. Сенката под грмушката претставува привремено засолниште, односно обид на Драгутин да се оддалечи од реалноста и да се стабилизира, што укажува дека тој сè уште не е подготвен целосно да ја прифати вистината за своето потекло.

Контактот со дедото и бабата не му носи сигурност на Драгутин, туку дополнителна конфузија и емоционален притисок. Всушност, се открива внатрешниот конфликт на Драгутин помеѓу биолошкото и емоционалното семејство: „Еднаш бев кај дедо и баба и веќе не отидов повторно. Денеска, ете, ме грабнаа... И не се извинуваат поради тоа, туку ме подмитуваат, зборуваат против Елвира, тврдат дека имаат право на тоа. Имаат ли? Ми подаруваат скапи подароци и ми ветуваат такви од кои на моите другари би им се завртело во главата“ (Томаш, 2023: 74). Овој извадок јасно ја прикажува неговата морална и емоционална дилема. Од една страна, Драгутин е привлечен од материјалните понуди („скапи подароци“), но од друга страна чувствува дека тие се обид за манипулација („ме подмитуваат“). Ова укажува на развој на критичка свест и морална зрелост, бидејќи тој не ги прифаќа слепо понудите, туку ги преиспитува нивните намери. Прашањето кое си го поставува: „Имаат

ли?“, е особено значајно, бидејќи ја отвора дилемата за правото на биолошкото семејство да има улога во неговиот живот. Драгутин не е сигурен дали крвната врска автоматски значи и морално право на блискост и влијание. Дополнително, негативниот став на дедото и бабата кон Елвира создава уште поголем конфликт. Тие се обидуваат да ја нарушат неговата врска со жената која го одгледала, што го става Драгутин во позиција на лојалност помеѓу две семејства. Од психолошки аспект (Ериксон), ова е важна фаза на развој каде адолесцентот учи да прави сопствени вредносни избори. Драгутин не се идентификува автоматски со своето биолошко семејство, туку почнува сам да одлучува кому ќе му верува и на кого ќе му припаѓа. Овие прашања му создаваат огромен немир и потреба да ги пронајде своите биолошки родители.

Во романот „Добар ден, тато“ од Стјепан Томаш, биолошкото семејство на Драгутин не само што сака да воспостави контакт со него, туку и активно се обидува да влијае врз неговото сфаќање за сопствениот идентитет. Ова е јасно изразено во следниот цитат: „Онаа жена,-така баба ми ја нарече Елвира - не смее да те одврка од нас... Тоа не е решение, ниту за нас, ниту за тебе, па ниту за неа. Не можеш и во иднина да живееш без врска со своето минато“ (Томаш, 2023: 75). Овој исказ ја открива перспективата на биолошкото семејство, кое се обидува да го наметне својот авторитет врз Драгутин. Употребата на изразот „онаа жена“ за Елвира е особено значајна, бидејќи ја минимизира нејзината улога и ја деградира како мајчинска

фигура. Со тоа, бабата индиректно се обидува да ја прекине емоционалната врска помеѓу Драгутин и Елвира. Истовремено, тврдењето „не можеш да живееш без врска со своето минато“ отвора важно филозофско прашање: дали идентитетот е целосно зависен од биолошкото потекло? Биолошкото семејство го претставува идентитетот како нешто што е однапред определено и неизбежно, додека искуството на Драгутин покажува дека идентитетот е и резултат на воспитување, љубов и лични избори. Од психолошки аспект, овој притисок дополнително ја засилува неговата внатрешна конфузија. Наместо да му помогне, биолошкото семејство го става во позиција на лојалност и избор, што е еден од најтешките аспекти на адолесцентниот развој (Ериксон). На тој начин, се покажува дека еден од најважните аспекти на романот е судирот меѓу два вида идентитет: Биолошки идентитет – поврзан со потеклото и крвната врска и емоционален (социјален) идентитет – изграден преку љубовта и односот со Елвира. Овој конфликт е видлив во промената на односот кон Елвира: „Одбегнував да го изговорам зборот „мама“, затоа што одеднаш поинаку ми звучеше...“ (Томаш, 2023: 6). Зборот „мама“ овде не е само именка, туку симбол на идентитетска сигурност, која сега е нарушена. Драгутин почнува да прави разлика меѓу тоа кој го родил и кој го израснал, што создава внатрешен конфликт. Дополнително, неговото чувство на отуѓеност се продлабочува: „...но и покрај тоа јас сè помалку ја доживував како мајка“ (Томаш, 2023: 6). Ова покажува дека идентитетот не е само лична

категорија, туку и релациона – се гради преку односите со другите. За разлика од почетната фаза на шок, Драгутин постепено преминува во фаза на активна потрага. Неговата изјава: „Морам да го дознам тоа и ЌЕ ГО ДОЗНАМ“ (Томаш, 2023: 117), ја означува трансформацијата од пасивна жртва во активен субјект на сопствениот живот. Ова е клучен момент на созревање, каде идентитетот престанува да биде нешто што му се случува, и станува нешто што тој свесно го гради.

Отсуството на биолошкиот татко не значи и негово целосно отсуство од животот на Драгутин. Напротив, тој создава внатрешен, имагинарен однос со него, што е јасно изразено во следниот цитат: „Често со мојот непознат татко водев бескрајни разговори, во необична игра на истражител и обвинет...“ (Томаш, 2023: 11). Овој дел ја открива потребата на Драгутин да воспостави некаква врска со таткото, дури и ако таа постои само во неговата свест. Улогите „истражител“ и „обвинет“ симболизираат внатрешен судир помеѓу потребата за одговори и чувството на напуштеност. Особено значајно е прашањето: „како тоа веќе тринаесет години има син, а ниту еднаш не дојде да го посети?...“ (Томаш, 2023: 11). Ова прашање ја изразува длабоката болка и чувство на отфрленост. Меѓутоа, она што го прави овој цитат особено комплексен е следниот пресврт: „...повеќе го бранев отколку што го напаѓав... Измислував причини за неговото недоаѓање, го бранев и му простував.“ (Томаш, 2023: 11). Тука се гледа психолошки механизам на одбрана – Драгутин ја ублажува болката така што создава оправдувања за

таткото. Наместо да го оттурне, тој го идеализира, замислувајќи го како грижен, но спречен родител. Фразата: „Бдее оддалеку над моето детство...“ (Томаш, 2023: 11) ја покажува потребата на детето да верува дека е сакано, дури и кога реалноста го негира тоа. Ова е клучен момент за разбирање на неговиот идентитет. Според Ериксон, адолесцентите често создаваат идеализирани претстави за значајните фигури во својот живот, особено кога тие се отсутни. Во случајот на Драгутин имагинацијата служи како заштита од емоционална болка, но и како оправдувањето на таткото е начин да се зачува чувството дека е сакан.

Во следниот цитат се прикажува комплексната емоционална динамика на Драгутин кон неговата посвоителка, Елвира, во контекст на размислувањата за неговите биолошки родители: „Изутрината, откако ќе ми поминеше сонот и кога ноќта ќе се разлееше, јас се срамеа од таквите мечтаења, фантазии. Покрај мене ќе се најдеше Елвира, грижлива и мајчински нежна, која ја изневерував на сон и ја занемарував на јаве. Ме исполнуваше силно чувство на вина и понекогаш ми се чинеше дека тоа чувство е многу очигледно, така што може да ми се прочита од лицето“ (Томаш, 2023: 11–12). Овој извадок ја илустрира двојната емоционална врска на Драгутин: од една страна, присуството на грижливата и внимателна Елвира, и од друга страна, потсетувањето на биолошките родители кои предизвикуваат чувство на вина и конфузија. Во рамки на теоријата на приврзаност на

Bowlby и Еинсворт⁹, оваа динамика може да се интерпретира како конфликт меѓу сигурната приврзаност кон посвоителката и идеализираните очекувања или загубата поврзана со биолошките родители.

Во романот „Добар ден, тато“ од Стјепан Томаш, потрагата по идентитет не е само личен процес, туку и морална дилема која директно влијае врз односите со најблиските, особено со Елвира, што јасно се согледува во следниот цитат: „Таа не ни насетуваше дека се јавував во Осиек и дека се обидував да го запознам мојот татко. Како да ѝ кажам дека МОРАМ да го видам? ... Сакам да ги видам, да разговарам со нив и веднаш ти се враќам, смирен и неоптоварен со мислите околу моето раѓање“ (Томаш, 2023: 57). Овој цитат ја открива внатрешната борба на Драгутин меѓу две спротивставени потреби. Од една страна, постои силна, речиси егзистенцијална потреба („МОРАМ“) да ја дознае вистината за своето потекло. Од друга страна, тој чувствува одговорност и грижа за Елвира, свесен дека неговата постапка може да ја повреди. Особено значајно е што Драгутин размислува како да ѝ ја соопшти вистината, што покажува дека веќе не реагира импулсивно, туку развива емпатија и морална зрелост. Тој разбира дека искреноста, иако болна, е подобра од сокривање на вистината, што е важен чекор во неговиот психолошки развој. Дополнително, неговата желба „веднаш ти се враќам,

⁹ Bowlby, J., & Ainsworth, M. (2013). The origins of attachment theory. *Attachment theory: Social, developmental, and clinical perspectives*, 45(28), 759-775.

смирен и неоптоварен“ укажува дека тој не сака да ја замени Елвира, туку да го надополни својот идентитет. Тоа значи дека неговата потрага по биолошките родители не е отфрлање на постојното семејство, туку обид за внатрешно помирување и целосност.

Како времето поминува, Драгутин почнува да сфаќа дека самото откривање на биолошките родители не му носи среќа ниту утеха. Во еден матен период, кога во него владее конфузија, на ум му паѓаат деструктивни мисли. Во дадениот извадок се актуелизира и една друга болна тема – темата на самоубиството: „Пред неколку денови во весниците прочитав како во некое словенечко гратче се убивале деца малку постари од мене. Навидум без причина, но толку многу се убиле што тоа ги загрижило возрасните: имало премногу самоубиства за толку мало место и за толку кусо време. Авторот на написот се прашуваше дали децата сакале на таков трагичен начин да го привлечат вниманието на возрасните. И да не го сакале тоа, сепак успеале. Би требало и јас да направам некоја глупост која би ги собрала на едно место и мама и тато и Елвира и дедо ми и баба ми – која би ги обединила во болката кога веќе не можам да ги соединам во радост“ (Томаш, 2023: 77). Овде се артикулира длабока психолошка состојба на детскиот наратор, кој преку рефлексивна медиумска вест за самоубиства на вршници, ја проектира сопствената емоционална криза. Текстот функционира како внатрешен монолог, преку кој се откриваат трауматичните последици од нарушените семејни односи и отсуството на емоционална

комуникација со возрасните. Централниот мотив – самоубиството – не е третиран како конкретна намера, туку како симболичен чин на крајна комуникација, односно очаен обид за привлекување внимание. Нараторот ја интерпретира појавата на детските самоубиства како реакција на занемареност, што укажува на неговата способност за критичко согледување, но истовремено и на сопствената идентификација со таа состојба. Оваа идентификација кулминира во мислата дека и самиот би можел да направи „некоја глупост“, со цел да го постигне она што во нормални околности треба да биде природно – семејна блискост и заедништво. Особено значаен е контрастот меѓу радоста и болката, кој ја структурира смисловната оска на извадокот. Нараторот експлицитно констатира дека не може да ги обедини членовите на своето семејство во радост, па затоа размислува за можноста тие да се обединат во болка. Овој парадокс ја разоткрива трагичната димензија на неговата психолошка состојба: деструктивното станува единствено средство за воспоставување врска. На тој начин, болката се јавува како замена за изгубената хармонија, што укажува на длабока дехуманизација на семејните односи.

Драгутин постојано е измачуван од прашањата од типот: „Каде и како се разделиле моите родители, секој на своја страна, далечни и непознати еден на друг?“ (47), замислува како води разговор со татка, ги оправдува родителите за нивното отсуство во неговиот живот, но во моментот на средба со татко му, иако претходно рационално се

подготвил („стотина вистински прашања“), во клучниот момент доаѓа до психолошка блокада, што укажува на длабоката емоционална напнатост и несигурност што ја чувствува во односот со таткото: „Верувајте, имав стотина вистински прашања подготвени за почетокот на разговорот, но одеднаш, сите ги заборавив. Краток спој со мозокот. Тотална испразнетост. Како божем некој да ми ги избришал од свеста веќе подготвените прашања, како со влажен сунѓер по табла. И бев празна табла...“ (85). Цитатот ни го открива комуникацискиот прекин меѓу таткото и синот како резултат на емоционалниот притисок и страв кај Драгутин. Истовремено, тоа ја покажува и амбивалентноста на Драгутин, од една страна постои силна потреба за разговор и разбирање, а од друга страна – страв, несигурност и потиснатост кои ја блокираат таа потреба. Особено впечатлива е метафората на „празна табла“, надополнета со споредбата „како со влажен сунѓер по табла“. Таблата, која претходно била исполнета со прашања (симбол на подготвеност и желба за комуникација), сега е избришана, што симболизира неуспехот на комуникацијата уште пред таа да започне.

Драгутин има единствена желба: „Посакував да ме прегрне, машки. Да почувствувам како го прават тоа татковците....Ми бегаше од теренот на кој го очекував. До неговата свест не допираше она што го реков. Или глумеше, и му успеваше тоа.... - Би ми било смешно сега да почнам да ти глумам татко. Тој ти беше попотребен досега, кога го немаше“ (88-90), меѓутоа, таткото останува емоционално недостапен.

Формулацијата „ми бегаше од теренот на кој го очекував“ метафорички укажува на избегнување на вистинската комуникација и неспособност за соочување со чувствата на детето. Дополнително, дилемата на нараторот („или глумеше, и му успеваше тоа“) открива недоверба. Клучен момент е репликата на таткото: „Би ми било смешно сега да почнам да ти глумам татко“. Оваа изјава има силна иронична и трагична димензија, бидејќи таткото индиректно признава дека не ја исполнувал својата улога во минатото. Наместо да се обиде да ја надомести изгубената блискост, тој ја релативизира ситуацијата и се дистанцира од одговорноста. Со тоа, се потврдува дека пропуштеното време не може лесно да се надомести, особено кога станува збор за емоционалниот развој на детето. Од психолошки аспект, извадокот ја открива фрустрацијата и разочараноста на детето, кое конечно се обидува да воспостави контакт, но повторно се соочува со одбивање. Желбата за преградка, која е еден од најосновните облици на човечка блискост, останува неисполнета, што ја засилува трагиката на ситуацијата. Нараторот експлицитно ја изразува својата желба „да го прегрне, машки“, што претставува симбол на татковска заштита, сигурност и идентификација. По желба на таткото, оваа средба се случува во соседното бифе, па токму контекстот „во туѓо бифе“ има симболичка вредност: просторот е неинтимен и туѓ, што дополнително ја потенцира дистанцата меѓу ликовите. При следната средба, опишана во извадокот: „Наместо со часови да ми раскажува за себе и за нас, тој прашува што ме мачи.

Не им верував на своите уши. Не си спомнувам кога заплакав последен пат, но тогаш ме стисна нешто во градите, таму каде што велат дека боли душата. Тогаш ме заболела душата како никогаш во животот: стоиме во туѓо бифе, и тој ме прашува што ме мачи. Тоа прашање ме погоди како гром, неговите зборови ги почувствував како подмолен удар во желудникот кој го одзема здивот. Го гледав разочарано и ја завртев главата за да ги прикријам моите вистински чувства“ (Томаш, 2023: 117), видлива е трагичната иронија на задоцнетата комуникација: кога таткото конечно покажува интерес, тоа веќе не носи утеха, туку болка. Преку силната емоционална реакција на нараторот, се открива дека недостатокот на родителско присуство не може лесно да се надомести, а обидите за комуникација, ако се задоцнети, можат да предизвикаат уште подлабоки рани. Реакцијата на нараторот – „ја завртев главата за да ги прикријам моите вистински чувства“ – укажува на неспособноста за отворено изразување на емоциите, што е последица на долготрајната нефункционална комуникација во семејството. Наместо дијалог, повторно се воспоставува тишина и оттурнување, што ја продолжува емоционалната бариера.

При последната средба со биолошкиот татко, тој му се обраќа на Драгутин со зборовите: „Ти не сакаш во иднина поради нашето познанство да имам какви било непријатности, зар не?... Како да ѝ ја објаснам на сопругата мојата момчешка слабост или глупост...“ (Томаш, 2023: 116,118). Ова обраќање не е водено од потребата за воспоставување емотивна

врска, туку од стремежот за зачувување на сопствената општествена позиција и личен интегритет во очите на другите. Реторичкото прашање „Ти не сакаш во иднина поради нашето познанство да имам какви било непријатности, зар не?“ функционира како суптилен облик на манипулација. Со него таткото имплицитно ја префрла одговорноста врз синот, ставајќи го во позиција да мора да се согласи со неговата потреба од дискретност. Ваквиот дискурс упатува на изразен егоцентризам, при што примарен е стравот од јавна компромитација, а не моралната обврска кон детето. Во продолжение, исказот „Како да ѝ ја објаснам на сопругата мојата момчешка слабост или глупост...“ открива стратегија на самооправдување и минимизирање на вината. Употребата на изразите „момчешка слабост“ и „глупост“ ја релативизира сериозноста на неговиот постапок, сведувајќи го на привремена и речиси безначајна девијација, наместо на трајна морална одговорност. На овој начин, ликот избегнува вистинско соочување со сопствената вина. Оттука, односот меѓу таткото и Драгутин се карактеризира со емоционална дистанца, нерамнотежа на моќ и недостиг на искреност. Наместо да се постави како фигура на поддршка и одговорност, таткото се позиционира како субјект кој настојува да ја контролира ситуацијата во сопствена корист.

Слично проаѓа и средбата со неговата биолошка мајка која на својот свршеник го претставува Драгутин како дете на нејзината сестра. Фактот што мајката го претставува Драгутин пред

својот свршеник како „дете на нејзината сестра“ претставува јасен пример на идентитетска негација и прикривање на вистината. Овој чин не е само лага од социјална природа, туку и симболичко отфрлање на сопственото дете. Од етичка перспектива, нејзиното однесување може да се толкува како обид за зачувување на личната стабилност и општествениот углед, слично како кај таткото. И во овој случај, родителската улога е потисната во корист на социјалната прифатливост и личниот интерес, што дополнително ја продлабочува внатрешната криза кај Драгутин. Тој се соочува со двојно отфрлање – и од таткото и од мајката – што резултира со чувство на отуѓеност, несигурност и нарушен идентитет. Наместо да најде утеха или разбирање, тој се соочува со нова форма на дистанцирање, овојпат маскирана зад привидна љубезност. Оттука, може да се заклучи дека и двата родителски лика функционираат како носители на истата тематска линија: поставување на личниот интерес над родителската должност, при што Драгутин останува маргинализиран и лишен од автентична семејна врска.

Очигледно, по средбата со биолошките родители, Драгутин не го наоѓа очекуваниот мир: „Не се чувствував поразено, уште помалку посрамено. Не сакам да кажам дека тоа што го доживеав не остави никаква трага во мене, остави, но веќе не се измачував. Каменчињата, што ги фрлаа во мјот мозок, се дотркаа на своите места. Сликата не беше розова, но беше смирена. На моето небо немаше ниту едно облаче. Беше чисто и ведро како по летно невреме, кратко, но жестоко, кое доаѓа

ненадејно и кое брзо поминува“ (Томаш, 2023: 133). Цитатот ја прикажува емоционалната трансформација, бидејќи, иако средбата оставила трага и предизвикала внатрешна болка, тој не доживува пораз или срам, што укажува на неговата зрелост. Метафоричката употреба на „каменчињата што ги фрлаа во мојот мозок, се дотркаа на своите места“ го илустрира процесот на ресетирање на емоционалните шокови и трауми од минатото. Сликата на чисто и ведро небо, „како по летно невреме, кратко, но жестоко“, ја нагласува привремената интензивност на емоционалната бура, која брзо се смирува и остава чувство на смиреност. Овој опис го илустрира психолошката напор на Драгутин да се справи со неговата траума: тој сфаќа дека минатото, иако болно, не мора да го дефинира неговиот емотивен живот, и ја препознава вредноста на оние кои се вистински присутни во неговиот живот (како Елвира). Овој момент ја илустрира способноста за реконцептуализација на емоционалните односи и интегрирање на несигурната или отсутна биолошка приврзаност со сигурната приврзаност обезбедена од Елвира (Bowlby, Ainsworth). Од психоаналитички аспект, тој момент претставува смирување на внатрешната конфронтација со родителската фигура, при што Драгутин ја трансформира болката во чувство на смиреност и прифатливост¹⁰. Со други зборови, романот покажува дека емотивното закрепнување и

¹⁰ Laplanche, J., & Pontalis, J. B. (1973). *Vocabulaire de la psychanalyse: Sous la direction de Daniel Lagache*. Presses Univ. de France.

внатрешниот мир се можни дури и кога биолошката поврзаност не нуди љубов или грижа, а клучот лежи во присуството на вистински грижливи фигури и способноста за саморефлексија.

За крај, ќе се осврнеме кон уште еден извадок од делото: „Вчера наутро, медицинската сестра Јулијана Бартолиќ нашла нешто завиткано како бовча. Го одвиткала и многу се изненадила кога пред неа се покажало новороденче. Тоа било мало момченце старо одвај неколку дена, завиткано во машка кошула и бело женско марамче“ (Томаш, 2023: 109). Извадокот го открива моментот на пронаоѓањето на Драгутин како напуштено бебе, што ја поставува симболичката и психолошката матрица на романот. Секој подоцнежен извадок ја рефлектира репродукцијата на раната траума: од желбата за внимание, преку блокадата на комуникацијата, до разочарувањето во татковската блискост. Преку перспективата на теоријата на приврзаност и психоанализата, станува јасно дека романот го истражува длабокото влијание на раното напуштање врз развојот на идентичноста, емоционалната сигурност и способноста за воспоставување доверливи односи. Чинот на откривање на бебето од страна на медицинската сестра Јулијана Бартолиќ е структуриран како наративен момент на откровение: од „нешто завиткано како бовча“ се појавува човечко суштество, што укажува на преминот од анонимност кон идентитет, но истовремено и на неговата почетна деперсонализација. Лексемата „нешто“ наместо „некој“ има особена семантичка тежина, бидејќи

имплицира објектификација на субјектот. Пред да биде препознаен како дете, Драгутин постои како предмет, што укажува на радикалното отсуство на примарна човечка врска. Описот на обвитканоста – машка кошула и бело женско марамче – функционира како сложен симболички код. Овие предмети може да се интерпретираат како фрагментарни траги од родителското присуство, каде што машкото и женското се присутни само на ниво на материјални остатоци, но отсутни како живи, функционални субјекти. Така, родителството е редуцирано на знаци без суштина, што ја нагласува празнината во која се формира идентитетот на детето. Дополнително, самиот чин на завиткување упатува на амбивалентност: од една страна, тој може да се чита како последен гест на грижа (заштита на бебето), но од друга страна, како чин на напуштање. Оваа двојност ја воведува клучната тематска тензија во романот – истовремено присуство и отсуство на љубовта.

Адолесцентската книжевност со тематски фокус на посвојувањето, каков што е романот „Добар ден тато“, претставува значаен сегмент во корпусот на литературата наменета за млади, со изразена психолошка, етичка и социјална функција. Од аспект на развојната психологија, адолесценцијата е период обележан со интензивна потрага по идентитет, што кореспондира со концептот на идентитетска криза. Од книжевно-теориска перспектива, овие дела функционираат како простор за идентификација и проекција, при што адолесцентниот читател воспоставува емпатиска

врска со протагонистот. Во случајот со Драгутин, неговото искуство на оттурнатост и идентитетска криза станува медиум преку кој читателот ги артикулира сопствените несигурности. Овој процес придонесува за развој на емоционална интелигенција и зајакнување на способноста за разбирање на „другиот“. Понатаму, тематиката на посвојување има и изразена социокритичка функција. Таа ги проблематизира доминантните општествени норми за семејството, родителството и моралната одговорност. Преку прикажување на ликови кои ја прикриваат вистината или ја избегнуваат одговорноста, како што е случајот со биолошките родители во романот, текстот ја разоткрива тензијата меѓу приватниот морал и јавниот имиџ. Така, литературата станува инструмент за критичко преиспитување на општествените вредности. И покрај неговата распространетост, посвојувањето често не се препознава како аспект на идентитетот, но сепак е значајно во животот на младите и нивните семејства.¹¹ Меѓутоа, не треба да се занемари и терапевтската димензија на ваквите дела. За адолесцентите кои имаат лично искуство со посвојување, ваквите текстови можат да функционираат како средство за симболичка артикулација на емоциите и за надминување на внатрешните конфликти. Преку процесот на читање, тие добиваат можност за препознавање и валидирање

¹¹ Parsons, S. C., Fuxa, R., Kander, F., & Hardy, D. (2017). Representations of adoption in contemporary realistic fiction for young adults. *Journal of Language and Literacy Education*, 13(1), 70-92. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1141502.pdf>, 22.03.2026

на сопствените чувства. Како што истакнува и Грифит, бидејќи адолесцентите наоѓаат одговори на своите прашања читајќи фикција, фикција што ги прикажува тинејџерите како нив самите, адолесцентските книги на тема посвојување можат да послужат како извор на актуелни информации за посвојувањето и ставовите на општеството кон таа тема.¹²

Спроведената интерпретативно-аналитичка анализа на романот „Добар ден, тато“ од Стјепан Томаш, покажа дека емоционалната празнина претставува една од клучните структурни и семантички категории на делото. Таа не се јавува само како индивидуална психолошка состојба на ликовите, туку како резултат на комплексни и нарушени семејни и општествени релации. Преку анализа на ликовите и нивните меѓусебни односи, се потврдува дека отсуството на комуникација, емотивна поддршка и разбирање води кон продлабочување на чувството на отуѓеност. Во таа смисла, потрагата по блискост се наметнува како суштински егзистенцијален импулс, кој ги мотивира постапките на ликовите и ја движи наративната динамика.

Со тоа, поставената хипотеза се потврдува: емоционалната празнина произлегува од дисфункционални релации, додека потрагата по блискост се јавува како обид за надминување на таа состојба. Романот, во таа смисла, може да се чита

¹² Griffith, M. (1985). A Content Analysis of Books Depicting Adopted Teenagers in Adolescent Novels Published between 1965-1981. <https://scholarworks.uni.edu>, 22.03.2026

како критичка рефлeксија на современото општество, во кое се прикажуваат нарушените традиционални облици на комуникација и блискост.